

Forrás: <https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2021/05/dallman-kristof-harminc-ev-tortenelemtanitas-tiz-ev-tortenelemtanitas-12-01-12/>

Dallman Kristóf

Harminc év történelemtanítás – Tíz év Történelemt@nítás

(A Történelemt@nítás a történelemtanításért. Válogatás a Történelemtanítás online folyóirat írásaiból, 2010–2020 c. kötetről)

A Történelemt@nítás a történelemtanításért Válogatás a Történelemtanítás online folyóirat írásaiból (2010–2020)

Szerk. F. DÁRDAI Ágnes – KAPOSÍ József – KATONA András.
Szakmai lektor: KÉRI Katalin és ZÁVODSZKY Géza.
Magyar Történelmi Társulat, Budapest, 2020, 543 p.
ISBN (print): 978–963–9223–20–2
ISBN (pdf): 978–963–9223–21–9

A kötet az alábbi linken szabadon olvasható: <https://digitalia.lib.pte.hu/hu/pub/f-dardai-kaposi-katona-a-tort-tanitas-a-torttanitasert-mtt-bp-2020-5070> (Letöltés: 2021. márc. 9.)

Betöltötte tizedik életévét a hazai történelemdidaktika egyik legmeghatározóbb szellemi és szakmai műhelye, a *Történelemtanítás* című online folyóirat. Ebből az apropóból jelent meg – még a 2020. év végén – *A Történelemt@nítás a történelemtanításért* című kötet. A szerkesztők, nevesül Prof. dr. F. Dárdai Ágnes,¹ dr. habil. Kaposi József² és dr. univ. Katona András³ a kötet alcímében úgy fogalmaztak, hogy a most megjelent mű „*Válogatás a történelemtanítás online folyóirat írásaiból (2010–2020)*”. A tanulmányok füzérében elmélyedve azonban az olvasó megállapíthatja, hogy céljában és megvalósításában is többről van itt szó egy jubiláló folyóirat már megjelent publikációinak antológiájánál. A kötetben – az először közölt bevezető tanulmánnyal együtt – harminc publikáció szerepel, tematikus bontásban. A *Történelemtanítás – Online történelemdidaktikai folyóirat* megvalósítása 2009 őszén merült fel az alapítókban, az első lapszám 2010. február 10-én jelent meg. A folyóirat nem előzmény nélküli, 1956 és 1989 között *Almásy János*, majd *Szabolcs Ottó* szerkesztésében jelent meg *Történelemtanítás* (utóbbi negyedszázadon át volt a folyóirat gondozója), majd a rendszerváltás hatására végbement tudományos átrendeződést követően 1994 és 2003 között *Závodszy Géza* szerkesztésében *Módszertani Lapok. Történelem* címen jelent meg nyomtatott történelemdidaktikai problémákkal foglalkozó szakfolyóirat Magyarországon.

A 2010-es újraalapítás és digitális térbe terelés egyszerre volt hiánypótló és előrelátó. Hiánypótló, hiszen – ahogy az a kötet bevezető tanulmányában is olvasható – a klasszikusan szoros egymásrataltságból és együttműködésben dolgozó egyetemi és akadémiai történész, valamint a köznevelésben és tanárképzésben tevékenykedő történelemtanár társadalom az 1989-et követő tudomány- és oktatáspolitikai átrendeződések hatására – sajnálatos módon – egyre távolabb sodródott egymástól. A *Történelemtanítás* digitális hasábjai a szerkesztők éppen e szakadék fölé kívánnak hidat emelni. Egyaránt teret engedve – a történelemtudomány elméleti eredményeit a köznevelési diskurzusba átültetni kívánó – szaktörténész, valamint módszertani jellegű, illetve gyakorló pedagógusok által írt cikkeknek is. Mindemellett a vállalkozás előrelátó is volt, hiszen az online formátum nagyban elősegíti a folyóiratban megjelent cikkek szélesebb körben történő terjesztését, felhasználását.

A kötet felvezetőjében a szerkesztők előszava mellett *Prof. dr. Csukovits Enikő*, a Magyar Történelmi Társulat főtákosának ajánlását, valamint a Nemzetközi Történelemdidaktikai Társaság (ISHD) elnökségének nevében *Prof. dr. Karl P. Benzinger* köszöntőjét olvashatjuk, utóbbit magyar fordításban és angol eredetiben is. A két jegyzet érzékletesen mutatja be, hogy a *Történelemtanítás* folyóirat mind a magyar, mind pedig a nemzetközi történettudományi és történelemdidaktikai diskurzus aktív szereplője.

A most megjelent kötet tartalmi újdonsága, a *Történelemtanítás* folyóirat online hasábjain megjelent publikációk nyomtatott formához igazított változatainak csokrával, Prof. dr. Fischerné Dárdai Ágnes és dr. habil. Kaposi József *Változó történelemtanítás Magyarországon (1990–2020) – Trendek, mozaikok, mintázatok* című bevezető tanulmánya. A rendszerváltás óta eltelt harminc évet összegző tanulmány több aspektusból járja körül a magyarországi történelemoktatás sikereit és kudarcait. A tanulmány szerzői, ahogy ezt a felvezetésben meg is fogalmazzák, a tárgyalt időszakban különböző szinteken és felelősségi körökben részesei és alakítói is voltak a hazai történelemtanításnak. A tanulmány szerzői ambiciózus célt tűztek ki maguk elé: egy átfogó, horizontálisan és vertikálisan is jól tagolt képet kívántak festeni a hazai történelemoktatásról. A bevezető gondolatokat követően először a történelemtanítást befolyásoló szakpolitikai, ágazatirányítási háttérrel ismerheti meg az olvasó. A Kádár-korszak utolsó éveinek szakpolitikai decentralizálásától a 2010 utáni időszak centralizálási törekvéseiig számos jogszabály és szervezeti változáson ment át az oktatásirányítás. A tapasztalatokból a szerzők ellentmondásos mérleget vonnak: noha számos helyi és regionális innováció jellemzi az elmúlt harminc évet, az oktatási rendszer egészében több fejlesztési pont is azonosítható. A tanulmány során F. Dárdai Ágnes és Kaposi József szakirodalmi vonatkozásokkal, kutatásokkal és jogszabályokkal alátámasztva mutatják be a tárgyalt időszak pedagógusainak, tankönyveinek, tanterveinek és tartalmi szabályozóinak változásait. A tanulmány legfőbb erénye, hogy a hangsúlyt úgy helyezi a történelemtanítás és történelemdidaktika a korszakban meghatározó trendjeinek bemutatására, hogy közben nemzetközi és hazai, a mindennapi pedagógiai praxisból és az oktatásirányításból vett példákkal támasztja alá mondanivalóját. A tanulmányban elvégzett áttekintés hiánypótló, egyszerre válhat hivatkozási alappá és vitaindítóvá a történettudománnyal, történelemdidaktikával, oktatáspolitikával foglalkozók, illetve az iránt érdeklődők számára.

A bevezető tanulmányt követően a kötet hat tematikus egységben közli a *Történelemtanítás* tíz évfolyamának válogatott írásait. Mind a szerzők neveit, mind pedig a publikációk témaválasztását áttekintve megállapítható a folyóirat hivatása: egy szellemi

műhelybe terelni Magyarország történelemtanítással, történelemdidaktikával, tankönyv- és tantárgyelmélettel foglalkozó köznevelési, egyetemi és ágazatirányítási szakembereit. A szerzők között éppúgy megtalálhatóak több tízéves szakmai és tudományos múlttal rendelkező, nagynevű és széles körben elismert mesterek, mint – több esetben az előbbi kategória tanítványaiból lett – fiatal történelemtanárok, illetve a doktorandusz generáció képviselői.

Az első, **Tapasztalatok, dilemmák, perspektívák** című fejezet hat tanulmánya horizontálisan árnyalja a bevezető tanulmány emberöltőt átfogó helyzetjelentését. A fejezet tanulmányai között olvashatunk a *Történelemtanítás* folyóirat történetéről, működési tapasztalatairól és jövőbeni célkitűzéseiről, valamint elmélyedhetünk a történelemdidaktika, a történelmi gondolkodás és a közoktatás-szervezés egyes részterületeiben. A fejezetben közölt publikációk mintha csakugyan F. Dárdai Ágnes és Kaposi József friss tanulmányát egészítenék ki, jóllehet a hat tanulmány mindegyike megjelent már a folyóirat valamely lapszámában. *Tomka Béla* a történettudomány direkt és indirekt céljairól, F. Dárdai Ágnes a történelemtanítás 21. századi helyzetéről, Kaposi József pedig a magyarországi történelemoktatás nehezen feloldható anakronizmusairól számol be, miközben a tanulmányok kiindulópontot nyújtanak egy remélt szakmai vita megkezdéséhez. *Kojanitz László* a hazai kerettanterveken keresztül érzékelteti a történelmi gondolkodás változásait, *Ötvös Zoltán* pedig a nagy múltra visszatekintő Országos Középiskolai Tanulmányi Verseny történelem versenytantárgy helyzetét és tapasztalatait összegzi.

A második – **A gyakorlat elmélete** – és a harmadik – **Az elmélet gyakorlata** – című fejezetek különféle történelemdidaktikai problémafelvetéseket és módszertani megoldásokat vonultatnak fel, a negyedik fejezetben pedig a tankönyvek kutatásával, készítésével és tervezésével kapcsolatos publikációkat olvashatunk. A *Történelemtanítást* rendszeresen olvasók számára feltűnhet, hogy a folyóiratban leggyakrabban előforduló cikktípusok ebbe a három fejezetbe lettek besorolva. A szakmai diskurzus felélénkítését segítheti elő többek között *Gyertyánfy András*, a PTE BTK Történettudományi Intézet tanársegédjének *Kompetenciák a történelemtanításban – kritikai megközelítésben* című, 2017-ben megjelent írása, mely a kompetenciaszemlélet előnyei mellett annak hátrányos aspektusaira is kitér. Az alaposan jegyzetelt tanulmány kiemeli, hogy a kompetencia alapú oktatás lehetséges, de közel sem elégséges tényezője a korszerű és eredményes történelemoktatásnak. A gyakorlati, módszertani fogásokat felsorakoztató fejezetben olvashatunk a történelemoktatás során használt statisztikai, valamint térképes források használatáról *Csepela Jánosné* ny. vezetőtanár, illetve *Száray Miklós* tankönyvszerző, gimnáziumi történelemtanár tollából. A módszertani innovációkat bemutató cikkek közül kiemelendő *Varga Emese* a történelmi játékfilmek tanórai használatáról, továbbá *Krizsán Pál* a legfiatalabb generációk aktivitására építő, a mobileszközökben rejlő didaktikai lehetőségekről szóló írása.

A történelemtankönyveket középpontba állító fejezet – **Történelemtankönyvek tegnap, ma és holnap** – kronologikus rendben halad. A történelmi tekintetben legrégebbi témával foglalkozó írásban *Albert B. Gábor*, a Szent István Egyetem Kaposvári Campus Neveléstudományi Intézetének habilitált egyetemi docense a 20. század első felének meghatározó életművel rendelkező történész-akadémikusának, Domanovszky Sándornak az 1920-as és '30-as években zajló tankönyvrevíziós mozgalomban betöltött szerepét vizsgálja. A fejezet végén pedig *Kamp Alfréd*, az Oktatási Hivatal főosztályvezetőjének 2019 decemberében publikált tanulmánya a 2020-as évben, a pandémia hatására újra reflektorfénybe került Nemzeti Köznevelési Portálra készített Okostankönyveket mutatja be.

A folyóirat online megjelenési formájának – a korszerűség mellett – van még egy rendkívül előnyös tulajdonsága, ez pedig nem más, mint a terjedelmi korlátok szabad értelmezésének lehetősége. Az évfordulós kötet szerkesztőit ugyan nem lehet szűkmarkúsággal vádolni – a kötetet mintegy 540 oldalra tördelték – mégis számos, a portálon az évek folyamán megjelent írás nem kapott helyet nyomtatásban. Az önálló történettudományi publikációk közül talán Hermann Róbert a lap 2018. évi 1–2. összevont számában megjelent, *A publicista Görgei Artúr*⁵ című tanulmánya az egyik legfontosabb hiányzó tétel, amely azonban nyomtatásban megjelent.⁶ A szerkesztők – feltehetően a terjedelmi kötöttségek miatt – több elismert hazai és nemzetközi szakember publikációját sem válogatták a megjelentetett írások közé,⁷ míg akadnak olyan fontos témával foglalkozó írások is, amelyek azért maradhattak ki a kötetből, mert szerzőjük másik publikációja került beválogatásra.⁸ A hiányzó történettudományi, tantervelméleti és oktatáspolitikai írások mellett két online formájában népszerű, gyakorlati megközelítésű írásra hívnám fel az olvasó figyelmét, amelyek szintén méltán gazdagíthaták volna a kötetet: *Hende Fanni* 2012-ben megjelent, *Spárta és Athén összehasonlításáról* szóló óravázlata,⁹ valamint *Németh Ervin Októberi lázrózsák*¹⁰ című drámapedagógiai foglalkozás-terve hasznos segítséget nyújthatott volna a kötetet olvasó gyakorló történelemtanárok számára. Mindkettő – Hermann Róbert Görgei tanulmányával együtt – a folyóirat legolvasottabb írásai közé tartozott.

A *Történelemtanítás* folyóirat műhely jellegét hangsúlyozza a kettős értelmű **Határainkon túl** című fejezet is. A határ ebben az esetben egyaránt jelent fizikai országhatárt, valamint a szűken értelmezett történelemdidaktika határain túlmutató publikációkat is, mint amilyen *Németh György* a társadalomismeret mint önálló tanegység megszüntetésével kapcsolatban tett vitaindító állásfoglalása, és az arra történő reagálás *Jakab Györgytől*. Utóbbi másik írása beszámol a közös szlovák-magyar történelemtankönyv ügyéről is.

A kötet utolsó tematikai egységét – **A Történelemt@nítás és a történelemtanítás válogatott bibliográfiái** – két, kiemelkedő alapossággal összeállított szakbibliográfia jelenti. A szerzők – *Érsek Attila* és *Fekete Bálint* – összegyűjtötték egyrészt az elmúlt harminc évben megjelent történelemmódszertani publikációk válogatását, másrészt a *Történelemtanítás* folyóirat digitális és IKT vonatkozású cikkeit. Mindkét szakirodalmi válogatás – ahogy a teljes kötet – rendkívül jól hasznosítható mind a köznevelésben oktató történelemtanárok, mind az egyetemi tanárképzésben dolgozó módszertanos oktatók, továbbá a történelemtanítás, illetve a történettudomány iránt érdeklődők számára is. A szakmai viták fellendítésének igénye, a sokoldalú kritériumrendszer szerint szerkesztett tanulmányválogatás, valamint a folyóirat köre csoportosuló szakemberek köre megerősítheti az olvasót abban, hogy milyen nagy szükség van hazánkban a *Történelemtanításra* és a hozzá hasonló aktív szakmai műhelyekre. A folyóiratnak még sokszor tíz évnyi eredményes munkát kívánok!

JEGYZETEK

¹Prof. dr. Fischerné Dárdai Ágnes, egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar; PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola; a *Történelemtanítás* online folyóirat alapító főszerkesztője; a Magyar Történelmi Társulat Tanári Tagozata elnökségi tagja. A Pécsi Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont ny. főigazgatója.

Dallman Kristóf: Harminc év történelemtanítás – Tíz év Történelemtanítás
(A Történelemtanítás a történelemtanításért. Válogatás a Történelemtanítás online folyóirat írásából,
2010–2020 c. kötetről)

- ² dr. habil. Kaposi József, habilitált egyetemi docens, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Vitéz János Tanárképző Központ Tanárképző Tanszék; a *Történelemtanítás* online folyóirat alapító főszerkesztő-helyettese; az Új Pedagógiai Szemle főszerkesztője; a Magyar Történelmi Társulat Tanári Tagozata elnöke.
- ³ dr. univ. Katona András, ny. főiskolai docens, ELTE Bölcsészettudományi Kar Történelmi Intézet Történelem Segédtudományai Tanszék; a *Történelemtanítás* online folyóirat alapító felelős szerkesztője; a Magyar Történelmi Társulat Tanári Tagozata elnökségi tagja.
- ⁴ Elektronikus elérhetőség: <https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/>
- ⁵ HERMANN Róbert (2018): A publicista Görgei Artúr. *Történelemtanítás (LIII.) Új folyam IX.* 1-2. sz. <https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2018/08/hermann-robert-a-publicista-gorgei-artur-09-01-04/> (Letöltés: 2021. márc. 23.)
- ⁶ HERMANN Róbert (2018): Görgei Artúr, a publicista. In: HERMANN Róbert: *Görgei Artúr válogatott írása. Értekezések, vitairatok, cikkek, interjúk 1848–1915.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 9-47.
- ⁷ Pl. ZÁVODSZKY Géza (2018): Habsburg-magyar kiegyezések. *Történelemtanítás (LII.) Új folyam VIII.* 1-2. sz. <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2017/10/zavodszky-geza-habsburg-magyar-kiegyezesek-08-01-02/> (Letöltés: 2021. márc. 23.);
KRATHOCHVIL, Viliam (2011): Etnikai sztereotípiák a történelemtankönyvek „mi” és „ők” konstrukcióiban. *Történelemtanítás (XLVI.) Új folyam II.* 3. sz. (Fordította: Vajda Barnabás) <https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2011/10/vilam-kratochvil-etnikai-sztereotipiak-a-tortenelemtankonyvek-mi-es-ok-konstrukcioiban-02-03-03/> (Letöltés: 2021. márc. 23.)
- ⁸ KAPOSI József (2016): A történelemtanítás kihívásai és lehetőségei az új Nemzeti alaptanterv és a kerettantervek alapján. *Történelemtanítás (LI.) Új folyam VII.* 1-2. sz. <https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2016/07/kaposi-jozsef-a-tortenelemtanitas-kihivasai-es-lehetosegei-az-uj-nemzeti-alpantanterv-es-a-kerettantervek-alapjan-07-01-03/> (Letöltés: 2021. márc. 23.);
KAPOSI József (2010): Az új történelemvizsga fejlesztésének hazai és nemzetközi kutatási kontextusa. *Történelemtanítás (XLV.) Új folyam I.* 1. sz. <https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2010/02/kaposi-jozsef-az-uj-tortenelemvizsga-fejlesztesenek-hazai-es-nemzetkozi-kutatasi-kontextusa/> (Letöltés: 2021. márc. 23.);
KOJANITZ László (2011): A forrásfeldolgozástól a kutatásalapú tanuláshoz. *Történelemtanítás (XLVI.) Új folyam II.* 4. sz. <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2012/01/kojanitz-laszlo-a-forrasfeldolgozastol-a-kutatasalapu-tanulasig-02-04-05/> (Letöltés: 2021. márc. 23.)
- ⁹ HENDE Fanni (2012): Spárta és Athén összehasonlítása. *Történelemtanítás (XLVII.) Új folyam III.* 1. sz. <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2012/06/hende-fanni-sparta-es-athen-osszehasonlítása-03-01-12/> (Letöltés: 2021. márc. 23.)
- ¹⁰ NÉMETH Ervin (2010): Októberi lázrözsák (Szerkesztett játék október 23-a tiszteletére). *Történelemtanítás (XLV.) Új folyam I.* 3. sz. <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2010/10/nemeth-ervin-oktoberi-lazroszak-szerkesztett-jatek-oktober-23-a-tiszteletere-01-03-11/> (Letöltés: 2021. márc. 23.)